

**Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje
INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA**

**STAVOVI GRAĐANA SRBIJE I CRNE GORE
O KOSOVU I METOHIJI KRAJEM 2004. GODINE**

**Beograd
Januar 2005**

CENTAR ZA POLITIKOLOŠKA ISTRAŽIVANJA I JAVNO MNENJE INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

- Centar za politikološka istraživanja i javno mnjenje je akademska naučna i komercijalna radna jedinica u okviru Instituta društvenih nauka.
- Osnovan je 1963. godine. U okviru istraživačkih programa sprovode se istraživanja na jugoslovenskom, republičkim i regionalnim uzorcima. Ona obuhvataju redovna istraživanja javnog mnjenja o ekonomskim, političkim i etničkim problemima; specijalna istraživanja vrednosti, korišćenja, efekata, sadržaja i kredibilitnosti medija, političkog i izbornog ponašanja, političkog marketinga, omladine, društvene elite, korišćenja slobodnog vremena, kao i istraživanja tržišta.
- Rezultati i analize javno-mnjenjskih i drugih istraživanja Centra objavljuju se i citiraju u domaćim i stranim naučnim i stručnim publikacijama i u medijima.
- Centar se smatra najuglednijom jugoslovenskom institucijom u pogledu kvaliteta javno-mnjenjskih i ostalih empirijskih istraživanja. U radu se primenjuju najnovija saznanja sa područja metodologije, zasnovana na najvišim svetskim standardima.
 - Teorijska postignuća saradnika Centra objavljuju se u knjigama i naučnim časopisima.
- Od osnivanja Centar saraduje sa naučnim i istraživačkim institucijama iz inostranstva, bilo kao partner (Kolumbija Univerzitet, Njujork; Univerzitet Kalifornije, Berkli; Državni univerzitet Floride, Talahasi; Gradski univerzitet Njujorka, Njujork; Mičigenski univerzitet, En Arbor; Ruska akademija nauka, Moskva; Univerzitet u Berlinu, Berlin), bilo kao član međunarodnih konzorcijuma (Svetski konzorcijum za istraživanje vrednosti; Svetski konzorcijum za komparativnu analizu izbornih sistema).
- Centar sprovodi istraživanja javnog mnjenja i medija u Jugoslaviji i za klijente iz inostranstva na komercijalnoj osnovi (Intermedija institut, Vašington; Fond za otvoreno društvo; Fondacija "Fridrih Ebert", Bon, itd).
 - Od uvođenja višepartijskog sistema u Jugoslaviji, Centar je redovno sprovodio predizborna istraživanja i saopštavao izborne prognoze za Jugoslaviju, Srbiju i Crnu Goru. Prognoze su bila veoma tačne, sa minimalnim odstupanjima od rezultata izbora, bolje nego prognoze ostalih institucija.
 - Centar je specijalizovan za strateški konsalting, zasnovan na predizbornim javno-mnjenjskim i drugim istraživanjima. Strateški konsalting rađen je za predsedničke izbore u Crnoj Gori 1997, za skupštinske izbore u Crnoj Gori 1998, za lokalne izbore u Crnoj Gori 2000, za Savez za promene 2000, za predsedničke i savezne izbore 2001 u Srbiji, za Saveznu vladu 2001, za skupštinske izbore u Crnoj Gori 2001. godine i druge klijente (političke stranke u Srbiji i Crnoj Gori i predsedničke kandidate).

Adresa: Narodnog Fronta 45, **P. fah:** 605, 11001 Beograd, Jugoslavija

E-mail: cpijm@EUnet.yu

Telefon i faks: 011 3614057; **Telefon:** 011 3614047

Home-page: www.cpijm.org.yu

INFORMACIJA O ISTRAŽIVANJU

Istraživanje realizovano je za potrebe Evropskog pokreta u Srbiji.

Sprovedeno je na terenu u periodu od **10. do 21. decembra 2004.** godine i odnosi se na teritoriju Crne Gore i Srbije bez Kosova i Metohije. Punktovi ispitivanja su bili locirani u **151 slučajno odabranih mesnih zajednica u 86 opština.** Saradnici Stalne terenske mreže Centra lično su intervjuisali **2.023 građana starijih od osamnaest godina u Srbiji i 1.018 u Crnoj Gori.**

Primenjen je **stratifikovani troetapni kvotni model uzorka.** Kvotni kriterijumi bili su **stratum** (urbana i ostala naselja), **pol, starost, obrazovanje i nacionalnost** ispitanika polazeći od rezultata popisa 2002. godine. Kvote su u svakom punktu sa po 20 ispitanika bile nezavisnog tipa.

Uzorak je precizno odslikao punoletnu populaciju Srbije u pogledu pola, generacijske pripadnosti, učešća urbanog stanovništva, nacionalnosti i s obzirom na nivo obrazovanja birača prema projekciji za tekuću godinu. Uzorak je proporcionalno odrazio i neke strukture stanovništva koje nisu direktno kontrolisane putem kvota, na primer, zanimanje ispitanika i veličinu domaćinstva. Sva odstupanja modaliteta pomenutih obeležja od parametara odrasle populacije su manja od greške uzorka.

Kod jednostavnih uzoraka verovatnoće ove veličine za najveću varijabilnost procenata za dihotomne varijable greška iznosi do 2.2% sa nivoom pouzdanosti 95%. Smatra se da je greška kod kvotnih uzoraka (samo procena na osnovu empirijskih kriterijuma) u proseku 10% veća nego kod prostih slučajnih uzoraka. U našem slučaju to bi značilo da iznosi do **oko 2.5% za Srbiju,** uključujući dobitke za stratifikaciju i negativne efekte grupisanja izračunatih kao za uzorke verovatnoće, odnosno **3,1% za Crnu Goru.** Međutim, ako je stvarna raspodela dihotomnih varijabli blizu graničnih, na primer, 90% prema 10%, procenjena greška je znatno manja (iznosi do 1.5% za Srbiju i do 2.0% za Crnu Goru).

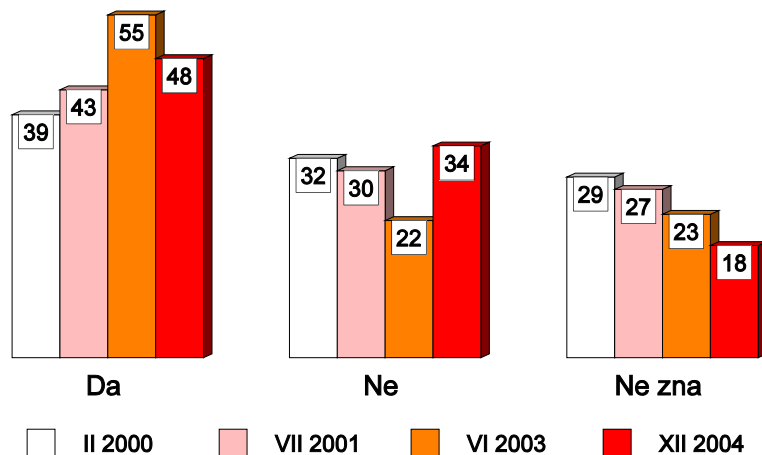
Prosečna stopa neodazivanja (19%) je nešto veća od trogodišnjeg proseka (15%) za istraživanja ovog tipa. Kontrole pokazuju da se građani koji su odbili da učestvuju u istraživanju ne razlikuju u svojim bitnim karakteristikama od onih koji su prihvatili. Realizovani uzorak delimično podcenjuje obuhvat građana izborno orijentisanih ka SRS, verovatno zbog toga što pristalice ove partije više nego drugi odbijaju da učestvuju u istraživanju.

STAVOVI GRAĐANA O KOSOVU I METOHIJI

● Građani su nezadovoljni rešavanjem problema Kosova i Metohije, ali ih to manje brine od niza ekonomskih i drugih političkih problema. Do 1998. godine sama primisao o promenama statusa Pokrajine biva uverljivo većinski odbacivana, ali od 1999, posle bombardovanja, sve su manja očekivanja da se stvari mogu vratiti na prethodno stanje, a zatim i očekivanja da se KiM mogu u celini očuvati kao deo Srbije i Jugoslavije. Tako, sredinom 2003. godine apsolutna većina građana Srbije smatrala je da su KiM izgubljeni za Srbiju. **Kraj 2004. karakteriše nešto veći optimizam u Srbiji, pa stav da su KiM izgubljeni deli relativna većina građana. U Crnoj Gori, pak, relativna većina (40%) smatra da KiM nisu izgubljeni za Srbiju (prema 34% onih koji smatraju da jesu).**

Da li su Kosovo i Metohija izgubljeni za Srbiju

Građani Srbije

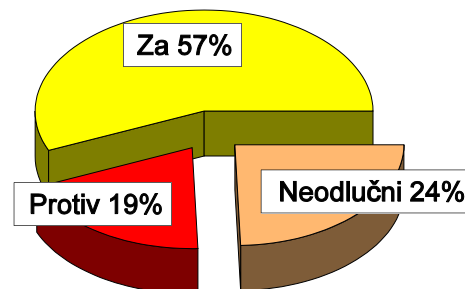
● **Optimizam u pogledu sudbine KiM u Srbiji** znatno je viši od proseka među najstarijim građanima, privatnicima i penzionerima, najsiromašnijim građanima, kao i među pristalicama SRS, DSS, SPS i PSS.

● **Naglašeni pesimizam u Srbiji**, pak, karakteričan je za građane od 30 do 60 godina starosti, srednjeg i višeg materijalnog statusa, kao i za pristalice DS-a, G17 PLUS i SPO-NS.

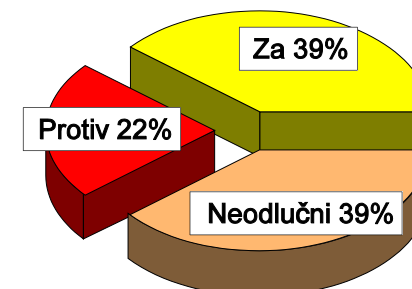
● Premda ideju o podeli KiM na srpski i albanski deo dugo i složno odbacuju i međunarodna zajednica i albanska strana i srpske političke institucije i političari, ona je sredinom 2003. bila prihvaćena od trećine građana Srbije, a krajem 2004. predstavlja najbolje rešenje statusa KiM za apsolutnu većinu građana Srbije i relativnu većinu građana Crne Gore.

Za ili protiv podele KiM na srpski i albanski deo

Građani Srbije

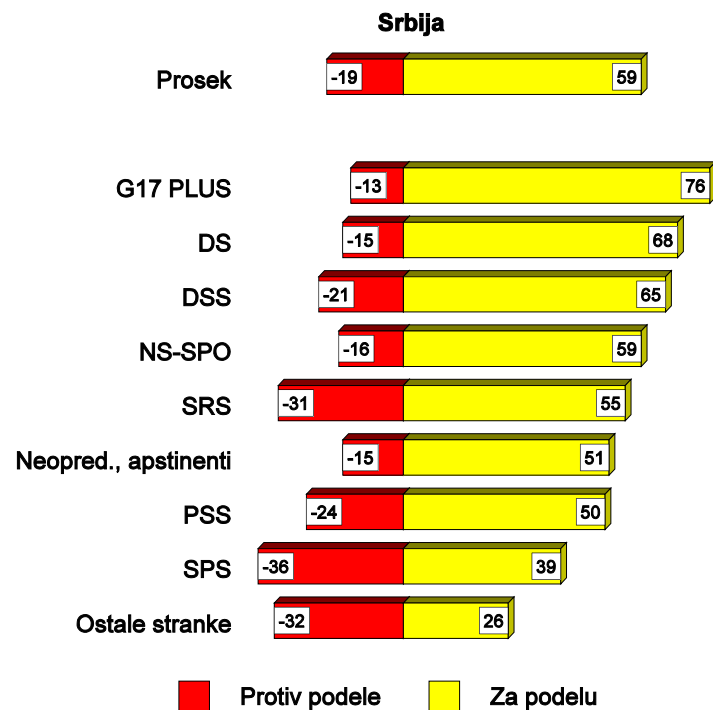
Građani Crne Gore

● Pristalice podele KiM na srpski i albanski deo u Srbiji čine većinu među pripadnicima svih socijalnih grupa i među pristalicama svih relevantnih političkih stranaka. Ipak, nadprosečno ih je među muškarcima, srednjovečnim građanima (od 30 do 60 godina), Srbima i Jugoslovenima, ali i Hrvatima, srednje i visoko obrazovanim, službenicima i tehničarima i stručnjacima, najimućnijim građanima.

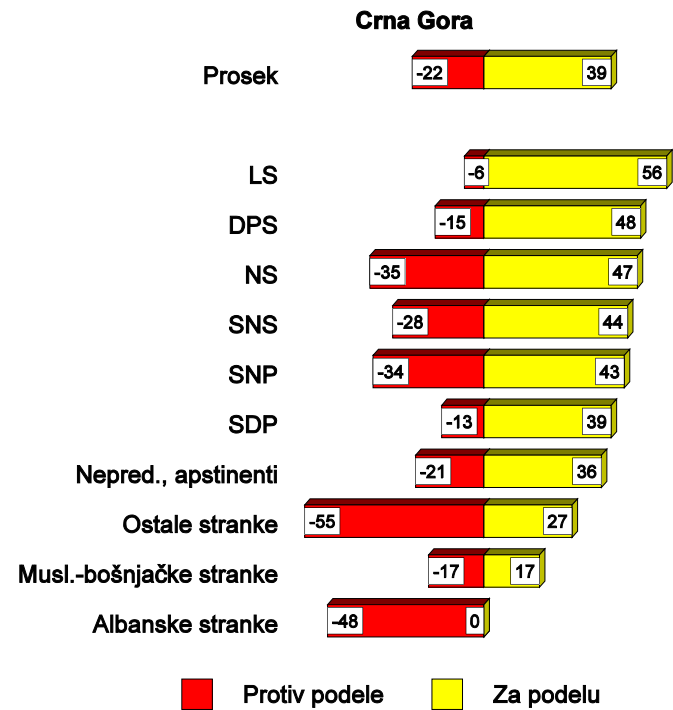
● Pristalice podele KiM na srpski i albanski deo i u Crnoj Gori najbrojnije su među pripadnicima svih socijalnih grupa i pristalice svih partija sa nekoliko izuzetaka: Muslimani-Bošnjaci su sasvim podeljeni (uz dve trećine neodlučnih), kao i građani srednjeg materijalnog statusa i pristalice SNS-a; izrazito protiv podele KiM u Crnoj Gori jesu Albanci (uz polovinu neodlučnih) i pristalice albanskih stranaka. Nasuprot njima, nadprosečno za podelu KiM su srednjovečni građani (od 30 do 60 godina), srednje i visoko obrazovani, seljaci, radnici, službenici i tehničari, kao i stručnjaci, najsiromašniji, ali i najbogatiji.

Za i protiv podele KiM prema stranačkim preferencijama

Napomena: Razliku do 100% kod pristalica svake stranke čine neodlučni.

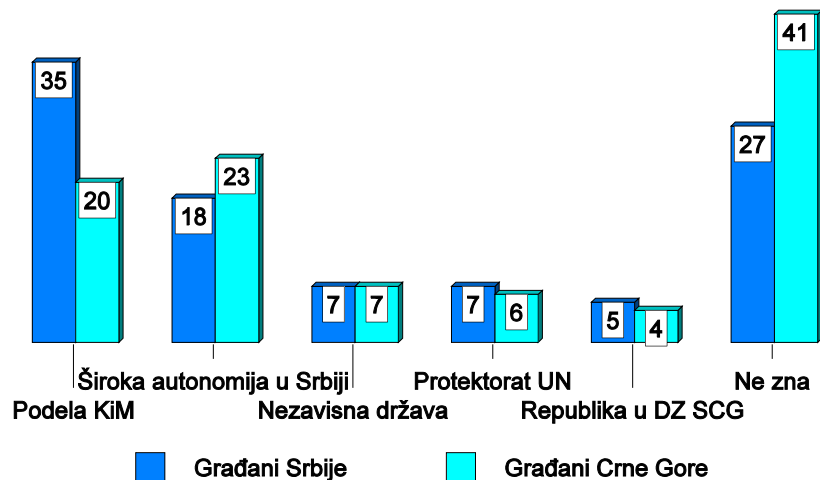
Za i protiv podele KiM prema stranačkim preferencijama

Napomena: Razliku do 100% kod pristalica svake stranke čine neodlučni.

● Stranačke preferencije značajno opredeljuju stavove građana o mnogim pitanjima, ali u pogledu opredeljivanja za ili protiv podele KiM **pristalice svih relevantnih stranaka u Srbiji apsolutnovećinski (izuzev SPS-a), a u Crnoj Gori relativno većinski smatraju podelu najboljim rešenjem statusa KiM (izuzev LS-a koje apsolutnovećinski preferišu podelu, pristalica muslimansko-bošnjačkih stranaka koje su podeljene i pristalica albanskih stranaka koji se protive podeli).**

Kako će biti rešeno pitanje statusa KiM

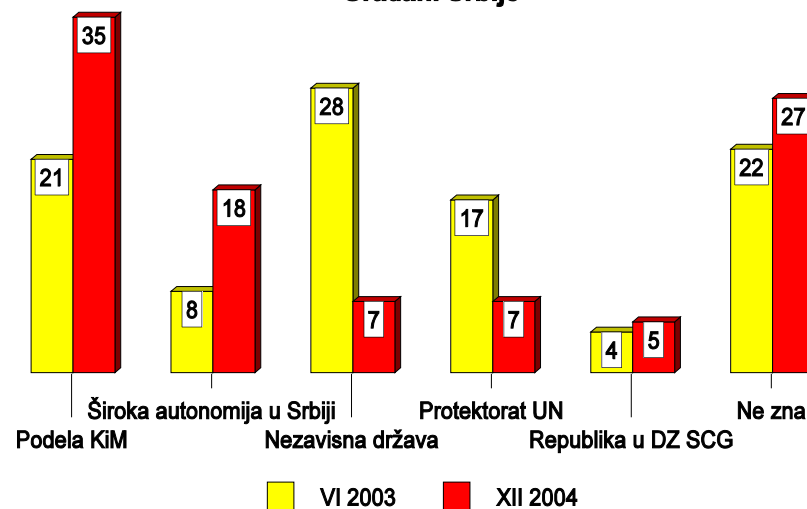

● Ma koliko bile realne preferencije građana u pogledu podele KiM kao najboljeg rešenja statusa ove Pokrajine, one snažno utiču i na njihove procene kako će biti rešeno pitanje statusa KiM. **U Srbiji relativna većina** (nešto više od trećine) **građana smatra da će KiM biti podeljeni na srpski i albanski deo** (do kojih 88% smatra podelu istovremeno i najboljim, a tek 12% iznuđenim rešenjem). **Građani Crne Gore uzdržaniji su u proceni** (41% neodlučnih), a nešto više njih se opredeljuje za široku autonomiju u okviru Srbije nego za podelu.

● I odgovori na ovo pitanje ukazuju na **povećani optimizam u Srbiji krajem 2004. u odnosu na sredinu 2003. godine**. On se ispoljava u povećanju očekivanja da KiM ostanu u sastavu Srbije (znatno veći broj građana smatra da će KiM dobiti široku autonomiju unutar Srbije, znatno manje misli da će biti protectorat UN i radikalno su smanjena očekivanja da KiM postanu nezavisna država), ali i kao značajno povećanje očekivanja da će KiM biti podeljeni na srpski i albanski deo.

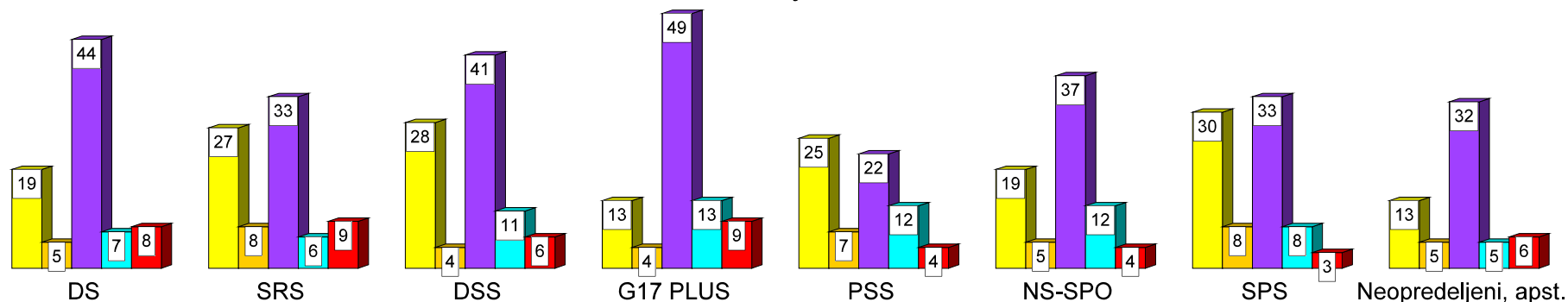
Kako će biti rešeno pitanje statusa KiM

Građani Srbije

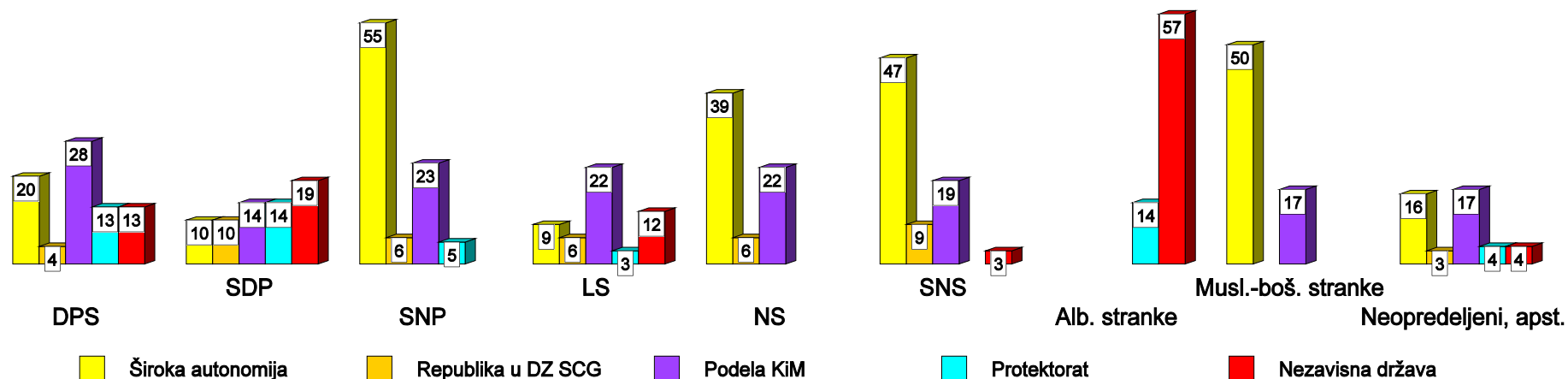
Kako će biti rešeno pitanje statusa KiM prema stranačkim preferencijama

Srbija

● **Stranačke preferencije u slučaju predviđanja građana Srbije** kako će biti rešeno pitanje statusa KiM igraju značajnu ulogu, ali i u ovom slučaju one **ne dovode u pitanje relativnovećinska očekivanja pristalica gotovo svih relevantnih stranaka da KiM budu podeljeni na srpski i albanski deo**. Stranačke preferencije se ispoljavaju pre svega u manje-više raširenim drugačijim očekivanjima, i to onim koja više idu u prilog Srbiji - pre svega široke autonomije za KiM u okviru Srbije: pristalice snažnije proevropski orijentisanih stranaka u većoj meri očekuju podelu KiM, a u mnogo manjoj meri široku autonomiju za KiM. Raširenija očekivanja široke autonomije KiM, pak, karakterišu pristalice stranaka koje se zalažu za "čvršću" politiku prema međunarodnoj zajednici, pa je to relativnovećinski stav pristalica PSS-a, pristalice SPS-a su podeljene između podele KiM i široke autonomije, a ovakva očekivanja široke autonomije KiM nadprosečno su raširena i među pristalicama DSS-a i SRS-a.

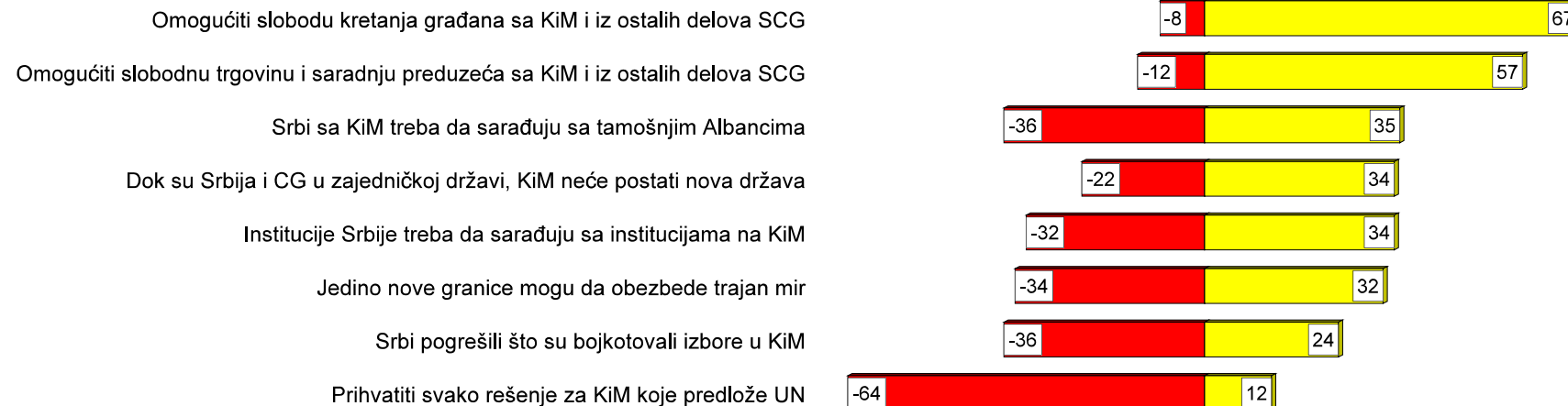
Crna Gora

Napomena: Razliku do 100% kod pristalica svake partije čine neodlučni.

● **Stranačke preferencije u Crnoj Gori** (koje u ovoj Republici snažnije sublimiraju i različita nacionalna opredeljenja) utiču tako što **formiraju i drugačije rangove očekivanja pristalica različitih stranaka**. Tako među pristalicama strankama prosrpske orijentacije (SNP, SNS i NS), ali i među malobrojnim pristalicama muslimansko-bošnjačkih stranaka dominiraju očekivanja koja idu u prilog rešenja statusa KiM u okvirima Srbije (široka autonomija). Pristalice članica vladajuće koalicije - DPS-a, a posebno SDP-a iskazuju različita očekivanja (pristalice DPS-a u nešto većoj meri očekuju podelu KiM, a pristalice SDP-a formiranje nezavisne države). Naizad, pristalice albanskih stranaka listom očekuju za Albance maksimalističku varijantu - formiranje nezavisne države na KiM, a tek povremeno, kao "rezervnu" varijantu, - KiM pod protektoratom UN.

Stavovi građana Srbije o nekim pitanjima u vezi sa KiM

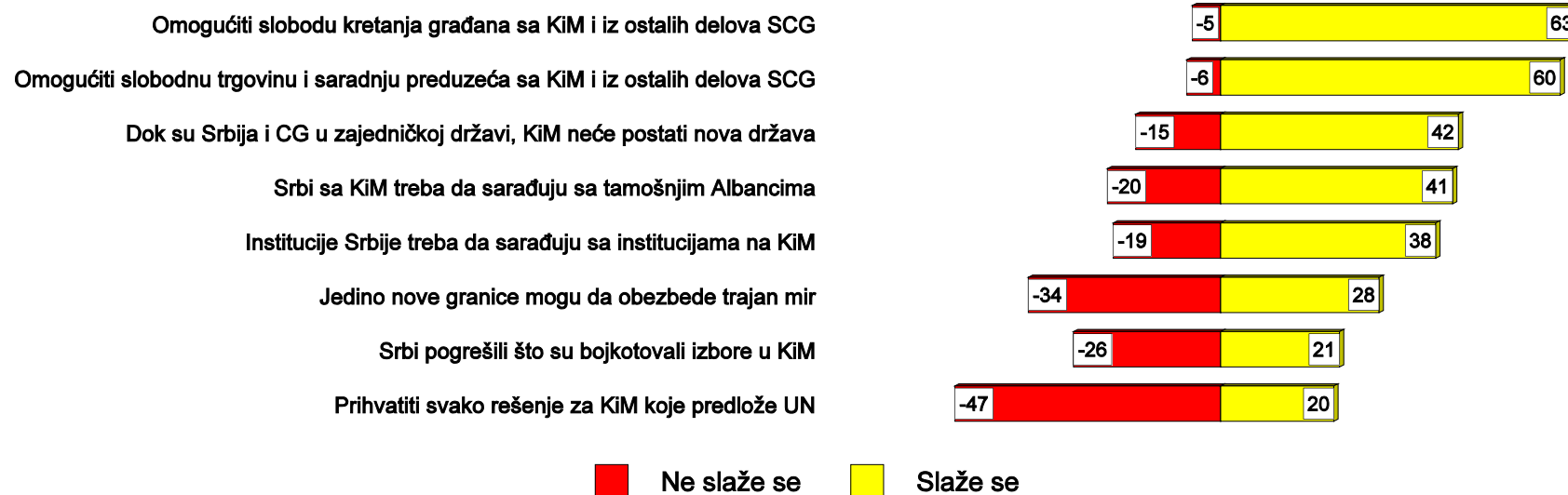
■ Ne slaže se ■ Slaže se

● Mnenje Srbije prihvata omogućavanje slobode kretanja građana i trgovine i saradnje preduzeća sa KiM i iz ostalih delova SCG, a varijacije prema socijalnim i političkim varijablama nisu posebno značajne.

● Mnenje Srbije podeljeno je o tome da li Srbi sa KiM treba da sarađuju sa tamošnjim Albancima, a institucije Srbije sa institucijama Albanaca na KiM, ili o tome da li bi nove granice obezbedile trajan mir. U ovim slučajevima značajnije su ranije naglašene varijacije prema partijskim preferencijama.

● Najzad, mnenje Srbije uglavnom odobrava bojkot izbora za Skupštinu KiM od strane Srba, a gotovo jednodušno odbija da unapred da prihvati rešenje statusa KiM koje predlože UN. U prvom slučaju bojkot ne odobrava apsolutna većina pristlica DS-a i relativna većina G17 PLUS i NS-SPO-a, a u drugom slučaju negativan stav apsolutnovećinski je među pristalicama svih relevantnih stranaka Srbije.

Stavovi građana Crne Gore o nekim pitanjima u vezi sa KiM

● Mnenje Crne Gore u većoj meri je opredeljeno za sve pomenute oblike saradnje sa Albancima sa KiM i njihovim institucijama, ali ni ono ne veruje da bi eventualne nove granice dovele do trajnog mira na ovim prostorima, podeljeno je u pogledu ocena da li su Srbi trebali da bojkotuju izbore za Skupštinu KiM ili ne (uz 53% neodlučnih), a i ono gotovo apsolutnovećinski odbija da unapred podrži bilo kakvo rešenje statusa KiM koje predlože UN.